

SOSYAL DEMOKRASİ VE SORUNLARI *

* Erol TUNCER | Sosyal Demokrasi Derneği Genel Başkanı

Ülkemizin önemli sorunları var. Hak ettiği yönetimlere bir türlü kavuşamayan Türkiye, toplumsal, ekonomik, siyasal alanlarda sürekli olarak istikrar arayışında olan bir ülkedir.

- Öncelikle ciddi bir gelişmişlik sorunu-muz var. Atatürk'ün gösterdiği "çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkmak" hedefinin hala çok gerisindeyiz. Uluslararası kıyaslamaları yansıtan göstergeler iç açıcı değildir. Türkiye her ne kadar dünyanın 17'nci büyük ekonomisi unvanını taşıyorsa da ülkemizde kişi başına gelir, günümüzde 10.000 dolara ancak ulaşabilmektedir. Bu değerle kişi başına gelir sıralamasında, uluslararası planda, 67'nci sıradayız (2011 sonucu).

Gelişme yolunda ağırlık taşıyan gösterge, insani gelişme endeksidir (İGE). Birleşmiş Milletler'in her yıl yayımladığı ve eğitim, sağ-

lık, gelir boyutlarını içeren bu endeks, ülkele-rin gelişmişlik düzeyini belirlemektedir. Türkiye İGE sıralamasında 187 ülke arasında ancak 92'nci olabilmektedir. Azerbaycan ile Gürcistan'ın bu alanda bizden yukarı sıralarda yer aldıklarını anımsatmakla yetineyim.**

- Bir başka sorununuz ise ülkede yaşanan eşitsizliklerdir. Gelişme yolunda elde edilen sonuçlar, toplum kesimlerine ve coğrafi bölgelere, ne yazık ki, dengeli bir biçimde yansıtılmamaktadır. Bu dengesizlikler toplumsal barışın önündeki en önemli engeli oluşturmaktadır.

Toplumda büyük bir gelir eşitsizliği yaşanıyor. Nüfusun önemli bölümü yoksulluk sınırının, azımsanmayacak bir bölümü de açlık sınırının altındaki gelirleriyle yaşamaya çalışmaktadır. 4 kişilik bir aile için yoksulluk sınırı 3012,97 TL/Ay,

** İnsani Gelişim Endeksi raporlarına <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2011/download/> bağlantısından ulaşılabilir.

açlık sınırı ise 924,98 TL/Ay'dır.* Oysa net asgari ücret açlık sınırının da altındadır (739,80 TL/Ay).

Coğrafi bölgeler arasındaki gelişmişlik farklılıkları da aşılammıştır. Ülkemiz bu açıdan üçe bölünmüş gibidir. Bu bağlamda Doğu ve Güneydoğu Anadolu geri kalmış bölgeleri; Marmara, Ege ve Trakya Bölgeleri gelişmiş bölgeleri temsil etmektedir. Bunların dışında kalan üç bölge (Akdeniz, Karadeniz ve Orta Anadolu) ise gelişmekte olan bölgelerimizdir.

Hukukun üstünlüğüne inanmadığı için çoğunluğunun gücüne sınır tanımayan bugünkü iktidar partisi ülkeyi bir rejim bunalımına sürüklemiştir. Kuvvetler ayrılığı ortadan kalkmış, yasamadan sonra yargı da yürütmenin egemenlik alanına girmiştir.

Sağ iktidarlar için toplumda yaşanan eşitsizliklerin, dengesizliklerin önemi yoktur. Sağ görüşlüler bu tür çarpıklıkların gelişmeyle birlikte kendiliğinden ortadan kalkacağına inanırlar. O nedenle sağ partilerin gündeminde bu tür sorunlar yer almaz. Bu sorunların köklü çözümünü sağlayarak toplumsal barışa ulaşmak için sosyal demokrat / demokratik sol iktidarlara gereksinim vardır.

- Birbiri ardına iktidara gelen sağ partilerin sergilediği 'çoğunlukçu' yönetim anlayışı, bugünkü iktidar partisinin de düşüncelerine, söylemlerine ve uygulamalarına egemen olmuştur. Demokrasilerde kararlar çoğunlukla alınır ama çoğunlukların da aşamayacakları sınırlar vardır. Çoğunluğun gücü hukukla sınırlanır. Hukukun üstünlüğüne inanmadığı için çoğunluğunun gücüne sınır tanımayan bugünkü iktidar partisi ülkeyi bir rejim bunalımına sürüklemiştir. Kuvvetler ayrılığı ortadan kalkmış, ya-

samadan sonra yargı da yürütmenin egemenlik alanına girmiştir.

İktidarın Cumhuriyet'in temel değerlerine yönelik hamleleri de sürüyor.

Laik, demokratik Cumhuriyet'in savunulması da Türk sosyal demokratlarının sorumluluk alanındadır.

Sosyal Demokrasinin Sorunları

Sorunlarımızın çözümünü sosyal demokrat iktidarlardan bekliyoruz ama ülkemizde sosyal demokrasinin de ciddi sorunları var. Öncelikle bunları çözmemiz gerekiyor.

- Bizde sosyal demokrat / demokratik sol** hareket, batıda olduğu gibi bir işçi hareketi olarak doğmamış, CHP yönetiminin inisiyatifi ile yaşama geçirilmiştir. 1965 seçimleri öncesinde CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün "Biz ortanın solunda bir partiyiz" sözüyle başlatılan hareket, Genel Sekreter Bülent Ecevit'in öncülüğüyle gelişip serpilmiş ve CHP 1977'de % 41,4 oy oranına ulaşmıştır.

- Ülkemizde sosyal demokrasinin geçmişi kısadır, gelenekleri henüz oluşmamıştır. Bu konuda eğitim eksikliğimiz de vardır. Merkez soldaki partilerimiz yakın zamana kadar eğitimi ihmal etmiştir. Oysa eğitim sosyal demokrat partilerin yaşamının ayrılmaz bir parçası haline gelmelidir.

- 12 Eylül 1980 askeri müdahalesi sonrasında, 16 Ekim 1981 tarihinde, bütün siyasi partilerle birlikte CHP de kapatılmış; 1982 Anayasası'yla partinin yönetim kadrolarına siyaset yasağı getirilmiştir. Özel ve tüzel kişilere getirilen bu yasaklamalar soldaki kurumlaşmanın önünü kesmiş, yetişmiş kadroların önemli bir bölümünün siyasal yaşamın dışında kalmasına yol açmıştır. Bu önemli bir kayıptır.

* Türk-İş'in, Haziran 2012 için açıkladığı değerler.

** Ülkemizde sosyal demokrasinin öncülüğünü yapan CHP, 1974'te yaptığı tüzük değişikliğiyle kendisini 'Demokratik sol' bir parti olarak tanımlamış, 1976 yılında yenilediği tüzüğünde de bu kimliği korumuştur.

- Kapatılan CHP'nin bıraktığı boşluğu doldurmak üzere merkez solda birden çok parti kurulmuş, sosyal demokrat kesim bölünmüştür. Günümüze kadar süregelen bu bölünmüşlük sosyal demokrat hareket için ayrı bir talihsizlik olmuştur.

Önce 25 Mayıs 1983'te Halkçı Parti (HP) ve hemen ardından, 6 Haziran 1983'te, Sosyal Demokrasi Partisi (SODEP) kurulmuş, 3 Kasım 1985'te bu iki parti birleşerek Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) adını almış, böylece merkez soldaki parti sayısı bire inmiştir. Bu, ümit verici bir gelişme olmuştur. Ancak kısa bir süre sonra,

14 Kasım 1985'te Demokratik Sol Parti (DSP) kurulunca parti sayısı yeniden ikiye çıkmıştır.

9 Eylül 1992'de CHP'nin yeniden açılmasıyla merkez soldaki parti sayısı üçe çıkmış; 19 Şubat 1995'te SHP ile CHP birleşince parti sayısı bir kez daha ikiye inmiştir.

Çok Partili Dönemde Merkez Sol Partiler

Yeri gelmişken merkez sol partilerin, çok partili dönemde 16 kez yapılan milletvekili genel seçimlerinde aldığı sonuçları ve hükümetlerde bulunma sürelerini toplu olarak gözden geçirmekte yarar görüyorum.¹ 1960 öncesi CHP'yi de -ülkede sosyal demokrat hareketin öncüsü olması nedeniyle- bu çalışmaya almayı uygun buldum.

Sosyal Demokrat Partilerin Seçimlerde Aldığı Sonuçlar

Sosyal demokratlar seçimlerin pek azında birinci sıraya gelmiş, genelde ikinci sıraları almış, bazen daha da alt sıralara düşmüşlerdir.

1950 – 1960 Arasındaki Milletvekili Genel Seçimleri		
	DP (%)	CHP (%)
1950	55,2 (*)	39,6
1954	58,4 (*)	35,1
1957	48,6 (*)	41,4

* Birinci Parti

1961 – 1980 Arasındaki Milletvekili Genel Seçimleri		
	AP (%)	CHP (%)
1961	34,8	36,7 (*)
1965	52,9 (*)	28,7
1969	46,5 (*)	27,4
1973	29,8	33,3 (*)
1977	36,9	41,4 (*)

* Birinci Parti

1983 – 2011 Arasındaki Milletvekili Genel Seçimleri						
	ANAP (%)	HP (%)				
1983	45,1 (*)	30,5				
	ANAP (%)	SHP (%)				
1987	36,3 (*)	24,8				
	DYP (%)	ANAP (%)	SHP (%)	RP (%)	DSP (%)	
1991	27,0 (*)	24,0	20,8	16,9	10,8	
	RP (%)	ANAP (%)	DYP (%)	DSP (%)	CHP (%)	
1995	21,4 (*)	19,6	19,2	14,6	10,7	
	DSP (%)	MHP (%)	FP (%)	ANAP (%)	DYP (%)	CHP (%)
1999	22,2 (*)	18,0	15,4	13,2	12,0	8,7
	AK Parti (%)	CHP (%)				
2002	34,3 (*)	19,4				
2007	46,6 (*)	20,9				
2011	49,8 (*)	26,0				

*Birinci Parti

AP / Adalet Partisi

CHP / Cumhuriyet Halk P.

DYP / Doğru Yol Partisi

MHP / Milliyetçi Hareket P.

AK Parti / Adalet ve Kalkınma Partisi

DP / Demokrat Parti

FP / Fazilet Partisi

SHP / Sosyal Demokrat Halkçı Parti

ANAP / Anavatan P.

DSP / Demokratik Sol P.

HP / Halkçı Parti

Tablolardan şu sonuçlar çıkmaktadır:

- Merkez sol partiler, 1950'den günümüze kadar yapılan 16 milletvekili genel seçiminin yalnızca 4'ünde birinci sıraları alabilmiştir: 1961, 1973 ve 1977'de CHP; 1999'da DSP.

- Sağ partilerin oyları üç kez % 50 sınırının üzerine çıkmıştır (1950, 1954, 1965). Bu partilerin en yüksek oy oranı 1954 seçimlerinde gerçekleşmiştir: % 58,4.

Merkez solun oyları ise hiçbir zaman % 40 sınırını aşamamıştır. 1957 ve 1977'de % 41,4'e ulaşan bu oran yakın zamanlarda % 20'ler düzeyine kadar gerilemiş, son seçimlerde ise ancak % 26 düzeyine gelebilmiştir.

- Sağ oylarla sol oylar arasında daima büyük farklılıklar oluşmuştur. Birinci sırayı alan sağ partiler ile ikinci sıradaki CHP ve HP'nin oy oranları arasındaki farkların yüksek olduğu seçimlerde durum şöyledir:

1'inci ve 2'nci Sıradaki Partiler Arasındaki Farklar							
	1950	1954	1965	1983	2002	2007	2011
1. Parti	DP: %55,2	DP: %58,4	AP: %52,9	ANAP: %45,1	AK Parti: %34,3	AK Parti: %46,6	AK Parti: %49,8
2. Parti	CHP: %39,6	CHP: %35,1	CHP: %28,7	HP: %30,5	CHP: %19,4	CHP: %20,9	CHP: %26,0
Fark	15,6 puan	23,3 puan	24,2 puan	14,6 puan	14,9 puan	25,7 puan	23,8 puan

Sağ ve sol partiler arasındaki bu denge bozukluğu, demokratik rejimin istikrarı açısından büyük bir engel oluşturmaktadır. İstikrarlı bir demokrasi için sağ ve sol partilerin oyları arasındaki farkların makul bir düzeye gelmesi gerekiyor. Sol partilerin de tek başına iktidar olabilmemesinin yolu da, kuşkusuz, buradan geçiyor.

Tek başına hükümet kuramayan ve hükümetlerde bulunma süreleri çok düşük olan sosyal demokrat partiler, doğal olarak, kendilerini uygulamalarıyla topluma kanıtlama olanağını da bulamamıştır.

Hükümetlerde Sosyal Demokrat Partiler

Çok partili dönemde merkez sol partiler tek başına hükümet olamamış, hükümetlerde zaman zaman koalisyon ortağı olarak yer alabilmişlerdir. Durum tabloda görülmektedir.

Merkez Sol Partilerin (CHP, SHP ve DSP) İçinde Bulunduğu Hükümetler (1950 – 2012)				
İsmet İnönü	CHP / AP	20.11.1961	25.06.1962	7 ay 5 gün
	CHP / YTP / CKMP	25.06.1962	25.12.1963	1 yıl 6 ay
	CHP / Bğsz.lar (Azınlık)	25.12.1963	20.02.1965	1 yıl 1 ay 25 gün
Nihat Erim	AP / CHP / MGP	26.03.1971	11.12.1971	8 ay 15 gün
	AP / CHP / MGP	11.12.1971	22.05.1972	5 ay 11 gün
Ferit Melen	AP / CHP / MGP	22.05.1972	15.04.1973	10 ay 23 gün
Bülent Ecevit	CHP / MSP	26.01.1974	17.11.1974	9 ay 21 gün
	CHP (Azınlık)	21.06.1977	21.07.1977	1 ay
	CHP / CGP / DP / Bğsz.lar	05.01.1978	12.11.1979	1 yıl 10 ay 7 gün
S. Demirel	DYP / SHP	20.11.1991	16.05.1993	1 yıl 5 ay 26 gün
Tansu Çiller	DYP / SHP	25.06.1993	05.10.1995	2 yıl 3 ay 10 gün
	DYP / CHP	05.10.1995	30.10.1995	25 gün
	DYP / CHP	30.10.1995	06.03.1996	4 ay 6 gün
Mesut Yılmaz	ANAP / DSP / DTP	30.06.1997	11.01.1999	1 yıl 6 ay 11 gün
Bülent Ecevit	DSP (Azınlık)	11.01.1999	28.05.1999	4 ay 17 gün
	DSP / MHP / ANAP	28.05.1999	18.11.2002	3 yıl 5 ay 20 gün
Toplam				17 yıl 7 ay 12 gün

Merkez sol partiler (CHP, SHP ve DSP) 62 yılda 17 yıl 7,5 ay hükümet ortağı olabilmıştır.

AP / Adalet Partisi

CGP / Cumhuriyetçi Güven P.

MGP / Milli Güven Partisi

SHP / Sosyal Demokrat Halkçı Parti

ANAP / Anavatan Partisi

DSP / Demokratik Sol Parti

MHP / Milliyetçi Hareket P.

CHP / Cumhuriyet Halk Partisi

DTP / Demokrat Türkiye Partisi

MSP / Milli Selamet Partisi

- Merkez sol partiler, 1950’den günümüze kadar kurulan 47 hükümetin ancak 16’sında yer alabilmişlerdir. Bunların 3’ü azınlık, 13’ü de koalisyon hükümetidir. Bu hükümetlerin 9’unun ömürleri 1 yıldan kısa olmuştur.

- 1950’den günümüze kadar geçen 62 yıllık bir dönemde merkez sol partilerin hükümetlerde bulunma süreleri de 17 yıl 7,5 ay olmuştur.

Tek başına hükümet kuramayan ve hükümetlerde bulunma süreleri çok düşük olan sosyal demokrat partiler, doğal olarak, kendilerini uygulamalarıyla topluma kanıtlama olanağını da bulamamıştır.

Ne Yapmalı?

Merkez sol oyların sürekli olarak belli sınırların altında kalmasına, iktidar partilerinden açık ara geride kalmasına razı olamayız. Siyasal yelpazenin sağlıklı dengelere kavuşması ve demokrasimizin bütün kurum ve kuralları ile yerleşmesi için bu çemberin kırılması gereklidir.

Biz solcuların sıkça kullandığı bir deyim vardır: “Yoksulluk kader değildir.” Buna benzer bir deymi de ben ekleyeyim: “Sürekli seçim kaybetmek de bir kader değildir.”

Marifet seçim kazanmanın yollarını bulabilmektir.

- Önce, seçimlerdeki başarısızlığın nedenleri üzerinde kapsamlı bir araştırma yapılmalıdır. Böyle bir çalışma bugüne kadar yapılmamıştır. Bu araştırmaya parti örgütlerinin, sendikaların, akademik çevrelerin ve ilgi duyan sivil toplum örgütleri ile meslek odalarının katılımı sağlanmalıdır.

Değişimi, kökenlerimizden kopmadan gerçekleştirmenin mümkün olduğunu da akıldan çıkarmamak gerekiyor.

- Merkez sol partiler örgütlenme modellerini gözden geçirmeli, teknolojiye ilerlemelere ve toplumsal ilişkilerdeki gelişmelere uygun hale getirmelidir.

- Yakın zamana kadar ihmal edilmiş olan parti içi eğitime gereken önem verilmeli, eğitim kurumsallaştırılmalıdır. Eğitim sosyal demokrat / demokratik sol partilerin olmazsa olmazları arasındadır.

- İnsan onuruna en yaraşır rejim demokrasidir. Demokrasi konusunda en duyarlı olması gereken kesimler sosyal demokratlardır. Kaldı ki ülkemize demokrasiyi getiren de sosyal demokratlardır. İktidar partisinin demokrasiden her gün biraz daha uzaklaşan uygulamaları karşısında merkez solun demokrasiye sahip çıkma sorumluluğu artmaktadır.

- Ülkede ve dünyada gerçekten baş döndürücü bir değişim yaşanmaktadır. Sol değişim demektir. Değişimin öncülüğü sağ partilere bırakılmamalı; soldaki partiler programlarını, yapılanmalarını ve işleyişlerini değişime paralel olarak gözden geçirmelidir.

Değişimi, kökenlerimizden kopmadan gerçekleştirmenin mümkün olduğunu da akıldan çıkarmamak gerekiyor.

- Ülkemizde sosyal demokrasinin amacı, uzunca bir dönem yalnızca gelir adaletsizliğini önlemek olarak anlaşılmıştır.

Sosyal demokrasinin vurgusu eşitliktir. Sosyal demokratlar, yalnız gelir dağılımındaki adaletsizliklere değil toplumdaki bütün eşitsizliklere karşı çıkarlar ve ezilenlerin yanında yer alırlar. Dolayısıyla etnik köken, dil, din, mezhep, cinsiyet farkı gözetmeksizin her alandaki eşitsizliklerin giderilmesi için çaba sarf ederler.

- Bugüne kadar ağırlıkla bölüşümü konuştuk, üretimi sürekli olarak göz ardı ettik ve üretim olgusunu bir bakıma sağ partilere bıraktık. Oysa bu kavramların ikisi de aynı derecede önemlidir. Sosyal demokratlar, bundan böyle bölüşüm kadar üretimin de görevleri arasında olduğunu kabullenmeli, hedef “çokça üretim, hakça bölüşüm” olmalıdır.

Sonuç

- Yüksek oy oranlarıyla iktidara gelen ve kısa sürede muhalefete düşme endişesi taşımayan sağ partiler, muhalefeti de toplumsal denetimi de ciddiye almamaktadır. Öte yandan muhalefete oy veren seçmen de yakın planda bir iktidar seçeneği görememekten dolayı ümitsizliğe düşmekte, bu da ülkedeki siyasal gerilimi artırmaktadır.

Sosyal demokratlar olarak her an iktidar adayı olabilmemiz, seçmene iktidar alternatifi sunarak ümitsizliklere son vermemiz gerekiyor. Bu, bizim seçmene ve demokrasimize karşı borcumuzdur.

- Sürekli seçim kaybediyoruz ve her kayıptan sonra “Halk bizi anlamıyor, seçimleri o yüzden kaybediyoruz.” mazeretinin kolaycılığına sığınıyoruz. Bu, kendi kendimizi yanıltmak olduğu gibi seçmene karşı da haksızlıktır. Unutmayalım ki, bizi yüzde 40'lara çıkaran da yüksek oranda oy verdiği sağ partilerin oylarını günü geldiğinde düşüren de bu seçmendir.²

Kaldı ki, halkın bizi gerçekten anlamadığını kabul etsek bile kusuru yine kendimizde aramamız gerekiyor. Halka kendimizi anlatacak dili bulma sorumluluğu da bizimdir.

Şimdi artık yapay mazeretleri bir kenara koyarak, geç kalmış bir biçimde de olsa, kendimize şu soruyu sormanın zamanıdır: “Acaba biz halkı anlıyor muyuz?”

Dersimize buradan başlamamız gerekiyor.

KAYNAKÇA

1. Bu bilgiler için Kaynak: Tuncer, Erol, Osmanlıdan Günümüze Seçimler (1877-2002), TESAV Yayınları
2. Tuncer, Erol, 1950 Seçimleri, 1954 Seçimleri, 1957 Seçimler, TESAV Yayınları.